BALOGH, E. (ed.). *Golden Bulls and Chartas: European Medieval Documents of Liberties*

Budapest – Miskolc: Ferenc Mádl Institute of Comparative Law – Central European Academy Publishing, 2023, 244 s.[1]

Rok 2022 se nesl ve znamení 800. výročí vydání Zlaté buly krále Ondřeje II. (1222). Toto jubileum se stalo impulsem pro vznik kolektivní monografie *Golden Bulls and Chartas: European Medieval Documents of Liberties*, která byla vydána v koedici Ferenc Mádl Institute of Comparative Law a Central European Academy Publishing. Publikace je součástí ediční řady Legal Heritage. Tato řada, vedená profesorem na univerzitě v Miskolci Edem Jánosem Szilágyim, si klade za cíl vydávat publikace o nejvýznamnějších historických právních pramenech střední a východní Evropy a připomínat zásadní okamžiky v právních dějinách těchto regionů. Mezi hlavní ambice tohoto svazku, uspořádaného Elemérem Baloghem, profesorem na univerzitě v Szegedu, je překonání izolovanosti právní historiografie, reflexe specifik středoevropského a východoevropského prostoru a poskytnutí pohledu na středověké listiny v širším evropském kontextu.

Monografie sestává z jedenácti kapitol. Po předmluvě Emőda Veresse knihu otevírá studie Aniceta Masferrera o leonských dekretech. Následují texty Eleméra Balogha o uherské Zlaté bule a Christopha Chabrota na téma francouzské královské moci. Zlatou bulu Karla IV. zpracoval Heiner Lück, dánskou chartou se zabývá Helle Vogt a soukromoprávní rovinu uherské Zlaté buly přibližuje Mária Homoki-Nagy. Publikace dále přináší pojednání Ignacia Czeguhna o aragonském privilegiu, studii Martina Wihody o Zlaté bule sicilské a příspěvek Johna Bakera k Magně chartě. Výčet kapitol uzavírají Srđan Šarkić textem z prostředí srbského středověkého práva a Tomasz Jasiński rozborem Zlaté buly z Rimini.

Kapitoly věnované uherské Zlaté bule se ujal sám editor Elemér Balogh. Autor v ní zasazuje vznik tohoto klíčového dokumentu z roku 1222 do širšího historického rámce tehdejšího uherského státu. Ve svém textu podrobně rozebírá moc a legitimitu prvních arpádovských králů a poukazuje na společenské i hospodářské proměny, které vedly k politické krizi za vlády krále Ondřeje II., a které vyústily vydáním tohoto dokumentu. Autor dále rozebírá ukotvení základních principů soudnictví a garance osobních svobod pro úzkou vrstvu elit. Pozornost věnuje také právu na odpor (*ius resistendi*), v jehož formulaci nachází vlivy kanonického práva, a které podle něj fungovalo spíše jako deklaratorní brzda moci, která svého reálného uplatnění nalezla až během povstání proti Habsburkům.

---

[1] Publikace je volně k dispozici v digitálním repozitáři Maďarské akademie věd. Dostupné na://real.mtak.hu/162883/1/Elemer-Balogh-ed-Golden-Bulls-and-Chartas-European-Medieval-Documents-of-Liberties.pdf

© 2026 The Autor. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0).

Na tento obsáhlý exkurz navazuje Mária Homoki-Nagy, která se v šesté kapitole věnuje soukromoprávním institutům obsažených v tomto významném dokumentu.

Českou historiografii v publikaci reprezentuje Martin Wihoda svým příspěvkem o Zlaté bule sicilské, respektive o třech privilegiích z roku 1212 pro českého krále Přemysla Otakara I. a moravského markraběte Vladislava Jindřicha. Autor čtenáře vtahuje do historických reálií roku 1212, analyzuje itinerář panovníka, seznamy svědků a poukazuje na okolnosti související s jejím vznikem. V této kapitole se však věnuje především jejímu druhému životu a jejímu současnému postavení v rámci české historické paměti. Připomíná její znovuoživení Karlem IV. v roce 1348 a zaměřuje se na její popularizaci v předválečném Československu, která si kladla za cíl historicky podepřít československou státní nezávislost tváří v tvář hrozbě ze strany nacistického Německa.

Další, pro českého čtenáře jistě zajímavou kapitolou, je příspěvek Heinera Lücka, profesora na univerzitě v Halle, o Zlaté bule Karla IV. z roku 1356. Karel IV. je čtenářům představen jako pragmatický politik a tvůrce složitého konsenzu, který si plně uvědomoval, že mír a stabilitu lze zajistit jedině pečlivým vyvažováním zájmů kurfiřtů. Lück rovněž věnuje pozornost jednotlivým rituálům, zasedacímu pořádku a nošení insignií, které jsou v jeho podání pevnými institucionálními svorníky této mocenské hierarchie. Prostor je věnován také bohemikálnímu akcentu buly, kdy se Karel IV. snažil využít své pozice k tomu, aby českému králi zajistil výsadní postavení.

Publikace se neomezuje pouze na středoevropský prostor, ale zasazuje problematiku do celoevropské perspektivy obdobných pramenů. Významný britský právní historik John Baker se ve svém příspěvku věnuje slavné Magně chartě libertatum z roku 1215, kdy analyzuje její historickou roli při formování garancí osobních svobod. Helle Vogt čtenářům přibližuje dánskou chartu z roku 1282, kterou si tamní parlament vynutil na králi Eriku V. Klippingovi. Ve svém příspěvku se dále zaměřuje na urážku majestátu, kterou představuje jako politický nástroj k odstraňování nepohodlných oponentů. Stranou pozornosti nezůstává ani vývoj ve Francii, která se vydala cestou absolutismu. Christophe Chabrot v této kapitole zkoumá paradoxní důsledek tohoto vývoje, kdy král musel vytvořit systém, který svazoval a omezoval jeho samotného.

Celoevropskou mozaiku pak dotváří exkurz Srđana Šarkiće, jenž zkoumá byzantské kořeny vybraných principů vyskytnuvších se v oblasti středověkého Srbska (např. *princeps legibus alligatus*). Konkrétně se autor zaměřuje na Dušanův zákoník a v něm obsažené garance. Dalším příspěvkem je studie Ignacia Czeguhna, která se věnuje aragonskému privilegiu z roku 1283. Autor tento dokument zkoumá v kontextu vztahu mezi králem Petrem III. a šlechtou, přičemž klade důraz na role jednotlivých aktérů a garantů dodržování stavovských svobod. Iberskou perspektivu doplňuje Aniceto Masferrer leonskými dekrety z roku 1188, v nichž jsou spatřovány kořeny evropského parlamentarismu, a to především ve skutečnosti, že král Alfonso IX. integroval zástupce měst do struktur královské kurie.

Zajímavým příspěvkem je rovněž kapitola z pera Tomasze Jasińského o Zlaté bule z Rimini vydané císařem Friedrichem II. v roce 1226 pro Řád německých rytířů. Jasiński se zde staví proti závěrům dřívějších autorů a předkládá jednotlivé důkazy svědčící pro závěr, že dokument nevznikl v březnu 1226, ale byl antedatován a sepsán až o devět let později, tedy v roce 1235, kdy se autor dokumentu Peter de Vinea a císař Friedrich II. společně zdržovali v Německu.

Lze shrnout, že recenzovaná publikace představuje cenný a koncepčně ucelený příspěvek do současného právněhistorického diskurzu. Obsahově se jedná o koherentní dílo, které na pestré paletě regionů ukazuje, že ačkoliv jednotlivé dokumenty vznikaly v odlišných regionálních a politických kontextech, panovníci napříč kontinentem reagovali na podobné strukturální výzvy. Z přístupu autorů je současně zřejmé, že neusilují o izolované zkoumání regionálních specifik, ale k danému tématu přistupují, do jisté míry, komparativně. Objevují se rovněž aktuální témata jako jsou mobilita středověkých elit, problematika přenosu vědomostí či vlivy římského a kanonického práva.

Přínosným prvkem je rovněž začleňování reflexe druhého života pramenů, kdy někteří z autorů sledují proměny jejich vnímání v kolektivní paměti národů. Ukazují, jak se z některých původně pragmatických mocenských dohod stávaly symboly státnosti, nezávislosti a občanských svobod. Cennou je rovněž skutečnost, že čtenář neobdrží pouhý rozbor obsahu jednotlivých pramenů, ale spíše vhled do společenské dynamiky a mocenských konfliktů, které jednotlivé dokumenty formovaly. Klíčovým posláním publikace, potažmo celé ediční řady zaměřené na právní dědictví, je pak úspěšná integrace středoevropského a východoevropského prostoru do hlavního proudu bádání o dějinách evropského konstitucionalismu.

I přes absenci rejstříku, který by napomohl k rychlejšímu vyhledávání konkrétních pojmů napříč kapitolami je publikace po formální i ediční stránce zpracována na vysoké úrovni. Každá z jednotlivých kapitol je opatřena kvalitním poznámkovým aparátem, abstraktem a klíčovými slovy, což čtenáři usnadňuje orientaci v textu.

Závěrem lze konstatovat, že recenzovaná publikace nabízí ucelený pohled na formování evropské právní identity, který lze doporučit odborné veřejnosti zabývající se středověkým a raně novověkým právem, stejně jako badatelům na poli komparativní právní vědy a ústavních dějin. Z hlediska praktického využití lze publikaci vnímat jako solidní východisko pro další, detailněji zaměřené bádání v této oblasti.

Jan Marčík

doi: 10.14712/2464689X.2026.566